

Udviklingsmuligheder

Fortællinger fra hverdagen

Portrætter af den socialpædagogiske indsats over for mennesker med svære udviklingshæmninger

INDHOLD

Udviklingsmuligheder

Mennesker med svære udviklingshæmninger

- 6 Historien om Åse
- 7 Så værdigt et liv som muligt
Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene, Esbjerg, Ribe Amt

Udviklingshæmmede mennesker med multiplifunktionsnedsættelser

- 10 Historien om Tina
- 11 Bliver set, hørt, mærket og forstået
Boligerne Kronborghus, Helsingør, Frederiksborg Amt

Udviklingshæmmede mennesker med særlige diagnoser

- 14 Historien om Rikke
- 16 De små succeser
Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene, Esbjerg, Ribe Amt

Mennesker med udviklingshæmning og dobbelt diagnoser

- 19 Historien om Birthe
- 20 Et liv på egne betingelser
Boligerne Kronborghus, Helsingør, Frederiksborg Amt

Udviklingshæmmede mennesker med udadreagerende adfærd

- 23 En broget flok
- 25 Alle mennesker kan udvikle sig
Botilbudet Agerbækhuse, Køge, Roskilde Amt

Domsanbragte mennesker med udviklingshæmning

- 29 Historien om Michael
- 31 Et bedre liv
Landsbyen Sølund, Skanderborg, Århus Amt

Udviklingsmuligheder

Vi tror på, at alle mennesker kan udvikle sig. Og vi tror på, at vi kan være med til at forbedre beboernes udviklingsmuligheder og livskvalitet, hvis vi møder dem som de mennesker, de er. Men det kræver, at socialpædagogikken bliver grundlagt på en viden om og forståelse for disse menneskers livssituation”

Viceforstander Inger Lynggård, Agerbækhuset.

Den 1. januar 2007 overtager kommunerne ansvar for og driften af en række sociale tilbud til mennesker med udviklingshæmninger.

Denne gruppe medborgere har reelt de samme rettigheder og pligter som andre borgere. Men de har behov for socialpædagogisk støtte og hjælp i hverdagen for, at de kan få indflydelse på eget liv og blive en del af det samfundsmæssige fællesskab.

Gruppen af mennesker med udviklingshæmninger er meget forskellig. Derfor skal den socialpædagogiske støtte og hjælp tilrettes individuelt for, at de får en oplevelse af at have et godt, værdigt og meningsfuldt liv. Derfor er det heller ikke nok, at den enkelte socialpædagog har det rette menneskesyn. Det skal kombineres med udviklingen af en faglig funderet pædagogisk viden.

Forskelligheder

Denne publikation præsenterer en række fortællinger fra den hverdag, som mennesker med svære udviklingshæmninger har. Og den portrætterer den særlige indsats, som socialpædagoger yder over for mennesker med forskellige former for svær udviklingshæmning. Det er en indsats, der tager udgangspunkt i en anerkendelse af det enkelte menneske som et

myndigt individ med ret til at leve et liv på egne betingelser. Og det er en indsats, som er funderet i en høj specialiseret faglig viden kombineret med en indgående indsigt i og forståelse for disse menneskers komplekse situation.

Fortællingerne fra hverdagen viser, at disse menneskers livsvilkår og muligheder er vidt forskellige. Forskelligheden ligger i høj grad i, at deres forskellige typer af handicap, giver dem nogle svære livsvilkår. Men fortællingerne viser også, at socialpædagogernes indsats afspejler den forskellighed. Indsatsen over for det enkelte menneske med udviklingshæmning tager udgangspunkt i netop dette menneskes konkrete situation, og den socialpædagogiske indsats er tilrettelagt ud fra det. Det giver en stor forskellighed i den måde, som den enkelte socialpædagog arbejder på i hverdagen.

Ligheder

Men samtidig viser fortællingerne også, at der er en række ligheder i den socialpædagogiske indsats, som udspringer af nogle af de grundlæggende principper i den socialpædagogiske tænkning. Det handler blandt andet om udvikling, omsorg, indflydelse og retssikkerhed.

Omsorg

Mennesker med udviklingshæmning har behov for hjælp og støtte til at leve et liv, der er præget af engagement i forhold til den enkelte og den enkeltes omverden. Det er derfor en særlig samfundsmæssig opgave at yde omsorg for disse mennesker. Og socialpædagogerne arbejder på samfundets vegne for, at disse mennesker kan blive en del af det samfundsmæssige fællesskab.

Som det fremgår af fortællingerne er omsorgs-aspektet en meget væsentlig del af det socialpædagogiske arbejde i dagligdagen. Og denne omsorg indeholder elementer af intimitet, nærhed og indlevelse samt af distance og legalitet. Det handler om at yde omsorg for den anden, hvor socialpædagogen må forsøge at tage den andens perspektiv og forstå, hvad den anden oplever som god hjælp og støtte. Samt være parat til at sætte sig selv i spil for at kunne yde omsorgen – også selv om det udfordrer den enkelte socialpædagogs personlige grænser.

Udvikling

Udgangspunktet for den socialpædagogiske tænkning er, at alle mennesker som udgangspunkt har kompetencer og udviklingspotentialer. Nogle mennesker fødes imidlertid med varige nedsatte funktionsevner, som indebærer, at de har vanskeligere ved at udvikle disse kompetencer end andre mennesker.

Den socialpædagogiske indsats skal være med til at kompensere for disse vanskeligheder,

således at det enkelte individ i så vid udstrækning som muligt får mulighed for at udnytte sine kompetencer.

Fortællingerne viser, at den socialpædagogiske indsats over for mennesker med svære udviklingshæmninger altid bygger på elementer af udvikling. For nogle af disse menneskers vedkommende, er deres nedsatte funktionsevner så betydelige at udviklingsperspektivet er meget små forbedringer i hverdagen. Det er de små succeser, de fokuserer på. Men for andre er der betydelig større udviklingspotentialer. Og her arbejder socialpædagogerne meget bevidst og målrettet med et udviklingsperspektiv samtidig med, at de er meget opmærksomme på omsorgsaspektet.

Indflydelse

Den socialpædagogiske indsats har til formål at støtte det enkelte menneske med udviklingshæmninger i at få så stor indflydelse på eget liv som muligt. Udgangspunktet for indsatsen er den enkeltes egne ønsker til, hvordan livet skal udformes, således at personen kan leve det liv, han eller hun gerne vil ud fra de givne forudsætninger.

Det betyder, at den socialpædagogiske indsats skal tilrettelægges således, at det enkelte menneske oplever at have reelle valg i hverdagen. Og at disse valg bliver realiseret. Det er en dialektisk proces, der kræver en dialog mellem socialpædagogen og det enkelte menneske med udviklingshæmninger.

Som det fremgår af fortællingerne, er det en svær opgave at løse, når det drejer sig om mennesker med svær udviklingshæmning. Det skyldes, at mange af disse mennesker har svært ved at udtrykke deres ønsker og behov på grund af deres handicap. Det betyder, at socialpædagogerne i høj grad skal tolke på deres signaler og tilrettelægge hverdagen efter det. Det er de enkelt bosteder meget opmærksomme på, og flere steder arbejder de målrettet med at udvikle systemer, hvor de kan sikre kvaliteten af denne proces.

Men det udfordrer den socialpædagogiske selvforståelse og faglighed, fordi socialpædagogerne hele tiden skal være åbne over for de signaler, som den enkelte borger udsender således, at indsatsen kan være med til at skabe forudsætningerne for, at det enkelte menneske får så stor indflydelse på eget liv som muligt.

Retssikkerhed

Udgangspunktet for den socialpædagogiske indsats er, at mennesker med svære udviklingshæmninger har nøjagtig de samme rettigheder som alle andre borgere. De har bare i større eller mindre omfang brug for støtte til at realisere dem.

Medborgerskabsperspektivet sætter fokus på det enkelte menneskes deltagelse i det samfundsmæssige fællesskab på såvel det nære plan som i samfundslivet mere generelt.

Fortællingerne viser, at socialpædagogerne har en meget høj grad af respekt for det enkelte menneskes rettigheder som medborger. Den socialpædagogiske indsats i forhold til den enkelte bliver tilrettelagt med udgangspunkt i en individuel vurdering og på baggrund af samtykke.

Dialog

De grundlæggende principper om omsorg, udvikling, indflydelse og retssikkerhed kan kun omsættes i praksis hvis det socialpædagogiske arbejde bygger på dialog.

Kun via dialogen kan socialpædagogerne sikre integritet, værdighed og selvbestemmelse for det enkelte menneske med udviklingshæmning.

Marie Sonne

Næstformand

Socialpædagogernes Landsforbund

November 2006

Historien om Åse

6

Mennesker med svære udviklingshæmninger er typisk mennesker, der ikke har fysiske handicap eller store motoriske problemer. Deres primære funktionsnedsættelse er kognitiv med en meget lav intellektuel udvikling. Sådan et menneske er Åse

Åse er et opdigtet navn.

Redaktionen kender

hendes rigtige navn.

Åse er 58 år.

Men kognitivt og psykologisk er hun på tre måneders niveauet.

Hun har ikke noget verbalt sprog. Hun har ingen sproglig forståelse. Hun har heller ikke nogen omverdens forståelse. Hun har ingen fornemmelse af tid og sted.

Hun er som et lille barn.

Mange værn

Åse bor i Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene i Esbjerg. Det er karakteristisk for hende, at hun har mange forskellige slags værn, som hun bruger til at beskytte sig med. Hun rokker frem og tilbage. Hun slår sig selv lige så stille på tindingen. Og hun kommer med forskellige brummelyde, der signalerer, at hun enten er sulten, tørstig, eller der er noget andet, som hun gerne vil have.

Hun kan også nogle gange blive lidt selvdestruktiv, når hun er utilfreds eller ked af noget. Så bider hun sig selv i hånden for at gøre opmærksom på, at der er noget galt.

Desuden lægger hun sig ofte på gulvet i fosterstilling, når hun har brug for tryghed og omsorg.

Reagerer på stemninger

Åse forstår ikke konkrete. Det vil sige, at hun ikke forstår, hvad konkrete ting som en børste, en gryde eller en vandkande skal bruges til. Eller det er i hvert fald kun få konkrete, hun forstår, hvad skal bruges til. Hun ved godt, hvad en kop skal bruges til. Men de fleste andre ting, forstår hun ikke.

Til gengæld reagerer hun meget på lyde og stemninger. Hendes reaktioner kan være smil eller gråd alt efter, hvad situationen er.

MENNESKER MED SVÆRE UDVIKLINGSHÆMNINGER

Så værdigt et liv som muligt

Når et menneske på 58 år udviklingsmæssigt er som et lille barn, stiller det store faglige og menneskelige krav til medarbejderne om at skabe så værdigt et liv som muligt. Det arbejder medarbejderne målrettet på i Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene i Esbjerg

Interview med socialpædagog Charlotte Dam Jensen,
Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene, Esbjerg, Ribe Amt

Et lille barn hviner af fryd, når det bliver kastet op i luften og grebet igen.

Det ville Åse garanteret også gøre, hvis hun blev det.

Men det kan ikke lade sig gøre.

Åse er 58 år og har svære udviklingshæmninger. Men hun har lige så meget brug for den tætte fysiske kontakt, som det lille barn har, fordi hun i forhold til sin kognitive udvikling befinder sig på tre måneders niveauet.

– Åse kan godt lide den fysiske kontakt, fordi det er her, hun kan mærke, at vi er til stede. Faktisk er hun glad for en hård fysisk kontakt. Her snakker vi hverken om magtanvendelse eller fysisk afstraffelse, men vi giver hende nogle hårde klem, så hun rent fysisk kan mærke sig selv, siger Charlotte Dam Jensen, der har været kontaktpædagog for Åse i en længere periode. Og hun tilføjer:

– Vi kan selvfølgelig ikke kaste rundt med Åse som med et lille barn. Men vi kan give hende en tilsvarende kropslig fornemmelse ved at

stimulere hende fysisk på andre måder. Og det arbejder vi meget målrettet med.

En typisk dag

En typisk dag i Åses liv starter med, at hun bliver vækket og skal i bad. Det er vigtigt, at socialpædagogerne hele tiden er opmærksom på at vise Åse, hvad der skal ske, så hun ikke bliver overrasket over, hvad der skal ske. Så bliver hun nemlig utryg og bange.

– Når Åse skal i bad, tager vi hende ved hånden og fører hende ud på badeværelset. Vi starter med at bruse hendes hånd, så hun får en fornemmelse af, hvad de skal ske. Og så kan vi stille og roligt arbejde videre med at få hende i bad, siger Charlotte Dam Jensen.

Morgenmaden spiser hun sammen med de andre beboere. Hun får hjælp til alle måltider. Der er nogle få ting, som hun kan klare selv, men langt de fleste praktiske funktioner i forhold til personlig hygiejne, af- og påklædning, spisning mv. får hun hjælp til.

Derefter kommer hun i dagcenter, hvor de laver en række aktiviteter med hende og de øvrige personer, som går i centret. De synger, laver sanglege, går i kuglebad og arbejder i det hele taget med at stimulere deres sanser på forskellig vis.

Når hun kommer tilbage fra dagcentret, skal hun ordne sit toiletbesøg. Tidligere har hun selv gået meget rundt, men det gør hun ikke så meget længere. Derfor er det vigtigt, at hun bliver stimuleret, så hun ikke bare falder hen resten af dagen.

8 I øjenhøjde

Det er svært at få etableret en indledende kontakt med Åse. Derfor er det vigtigt, at den enkelte medarbejder tager sig god tid til at få øjenkontakt med hende og sikre, at hun forstår, hvad der skal ske.

– Vi skal bogstavelig talt altid være i øjenhøjde med hende. Ellers kan vi ikke komme i kontakt med hende. Hun reagerer ikke på, at vi kalder hendes navn eller siger, hvad der skal ske. Vi skal helt tæt på hende og have skabt kontakten via mimik og fysisk stimulation, før vi gør noget som helst andet, pointerer Charlotte Dam Jensen.

Til gengæld er Åse meget følsom overfor stemninger i huset. Hun mærker med det samme, hvis der er uro eller noget andet galt. Og så kan hun godt begynde at græde eller blive selvdestruktiv og bide sig selv i hånden.

Om aftenen bliver hun meget træt og vil ofte gerne tidligt i seng. Men hun kan ellers også godt lide at se gamle danske film i fjernsynet. Ikke fordi hun kan følge med i handlingen, men hun kan fornemme stemninger og høre lyde, som virker stimulerende på hende.

En måde at aktivere hende på er at forstærke hendes værn.

– Hun vil gerne sidde med en kop i hånden. Og vi har registreret, at hun forstærker sine brummelyde, når hun har en kop i hånden. Det virker altså stimulerende på hende. På tilsva-

rende måde kan vi forstærke hendes rokken ved at rokke hende endnu mere. Det giver hende en spænding i kroppen, som hun bliver stimuleret af, siger kontaktpædagogen og tilføjer:

– På den måde føler hun sig forstået og accepteret, fordi vi matcher hendes adfærd.

Basale behov

Udgangspunktet for den socialpædagogiske praksis i Vestkysthusene er Det Ka' Nytte referenceprogrammet.

Åse får opfyldt sine basale behov i forhold til mad, søvn og menneskelig omsorg på samme måde, som et lille barn gør det. Men det kan være svært for socialpædagogerne at vurdere, hvad hendes behov er, når hun ikke selv kan give udtryk for dem.

– Derfor tolker vi hendes signaler for at vurdere, hvad hun har brug for. Men vi arbejder ikke udelukkende anerkendende. Vi kan godt finde på at kræve, at hun skal sidde i sin stol, selv om hun selv naturligt søger ned på gulvet for at krybe i sin fosterstilling, siger Charlotte Dam Jensen og tilføjer:

– Det er som udgangspunkt ikke særligt anerkendende, men her er vi nødt til at foretage en faglig vurdering af, hvad hendes reelle behov er, når hun ikke selv er i stand til det. Og det kan sagtens være, at vi gør noget andet, end den enkelte beboer selv ville gøre, hvis vi ikke greb ind.

Svært med medbestemmelse

Kontaktpædagogen erkender, at det kan være svært at give Åse medbestemmelse i forhold til hendes eget liv, fordi hendes kognitive udvikling er på så lavt et niveau, som den er.

– Der er få ting, som hun kan give udtryk for. Eksempelvis kan hun godt sige fra over for ting, hun ikke vil spise. Eller ting hun ikke kan lide at gøre. Men omvendt så kan hun ikke udtrykke sig eksplicit om, hvad hun har lyst til at gøre i aften eller i morgen, fordi hun intet verbalsprog har.

– Så hendes medbestemmelse bygger i høj grad på, at vi tolker på de signaler, hun sender, og så reagerer vi ud fra disse tolkninger i forhold til, hvad vi vurderer, at hun har lyst til eller behov for, pointerer kontaktpædagogen og tilføjer:

– Så det er også en form for medbestemmelse, at der kommer en medarbejder, når hun reagerer ved at være gal eller ked af det. Så hun oplever, at der bliver gjort noget, når hun giver udtryk for, hvordan hun har det. Det er selvfølgelig en meget indirekte måde at få medindflydelse på eget liv på.

I Åses tilfælde handler det også meget om, at hun ikke selv har indsigt i, hvad der er hendes behov. Eksempelvis har stedet fået tilladelse til at bruge en sele, når hun skal på toilettet. Ellers ville hun aldrig komme af med sin afføring. Hun ville rejse sig og gå med det samme, fordi hun ikke har nogen fornemmelse af, at hun skal på toilettet.

Værdigt liv

Målet med den socialpædagogiske indsats i forhold til Åse er, at hun får så værdigt et liv som muligt med de forudsætninger, hun har. Det betyder, at indsatsen er koncentreret om at opfylde hendes basale behov så meget som muligt frem for at tænke udviklingsorienteret.

– Når vi ikke tænker udviklingsorienteret i forhold til Åse, hænger det sammen med, at hun befinder sig på det tidlige kognitive udviklingstrin. Men vi giver hende den omsorg, hun har brug for.

– Og hun har på mange måder brug for den samme omsorg, som et spædbarn har. Det kan vi selvfølgelig ikke honorere, fordi vi har mange andre beboere, som vi skal forholde os til. Til gengæld er vi fuldt og helt tilstede såvel fysisk som psykisk, når vi er sammen med Åse, fordi det giver hende de bedste livsbetingelser og dermed også det mest værdige liv, fastslår Charlotte Dam Jensen og tilføjer afslutningsvis:

– Når det lykkes at skabe denne symbiotiske tilstand, hvor der virkelig er kontakt mellem os, så er det helt tydeligt, at hun føler sig tryk. Så holder hun op med at slå sig i tindingen. Eller så stopper hun sin brummen og bliver helt stille. Og hun bliver meget mere observerende. Så ved jeg, at hun er glad og tilfreds.

Det kræver, at medarbejderne er i stand til at tilsidesætte egne normer og behov for at kunne indgå i så tæt en relation til et andet menneske. Og hvis man ikke er i stand til det, så skal man finde sig et andet sted at arbejde.

Historien om Tina

10

Mennesker med multiplifunktionsnedsættelser har ofte flere forskellige diagnoser, som begrænser deres livsudfoldelse. De har typisk en ringe intellektuel udvikling, kombineret med store motoriske vanskeligheder. Det gælder også for Tina

Tina er et opdigtet navn. Redaktionen kender hendes rigtige navn.

Tina er 22 år. Hun er køn, sød og charmerende.

Men hun har mange forskellige symptomer, som gør hendes liv svært at leve. Hun har kraftig spasticitet og mange epileptiske anfald og absencer. Hun har meget lidt verbalsprog. Hun kan sige få ord og meget enkle sætninger, men latenstiden er typisk flere minutter, så det er svært for hende at kommunikere sprogligt. Hun har også balanceproblemer, som betyder, at hun har besvær med at gå. Og så har hun en række ritualer, som er meget styrende for hende hverdag.

Så man kan sige, at Tina har et svært liv.

Tæt relation til familien

Tina har boet på institution, siden hun var 8-9 år. Og hun har nu boet i Boligerne Kronborg-hus i Helsingør i tre år. Hun er hjemme hos forældrene hver anden weekend. Det tætte forhold til forældrene betyder meget for hende.

Mange ritualer

Tinas liv er psykisk bundet op på mange forskellige ritualer. Hun skal eksempelvis knipse med fingrene hver gang, hun skal forbi en dør eller en kant. Det var et stort problem for hende, da hun og de øvrige beboere for et

halvt år siden flyttede ind i de nye bygninger, som botilbudet i dag bor i.

Hun kunne ikke bevæge sig rundt i fællesarealerne, fordi hun ikke kunne komme forbi kanter i væggene eller dørtrin på gulvene.

Personalet prøvede forskellige kneb, som kunne hjælpe hende over blokeringerne. De fandt blandt andet ud af, at det hjalp, hvis de lagde håndklæder hen over dørtrinene. De lokkede hende med saftvand og småkager for at få hende til at træde ind over kanterne. Og de fandt ud af, at det var vigtigt, at det var kendte personer, som animerede hende.

Det er lykkedes personalet at få hende til at overskride de tærskler, så i dag bevæger hun sig stort set over hele huset.

I udvikling

Tina har været bedre fungerende, end hun er i dag. Men medarbejderne arbejder målrettet med at kompensere for de fysiske handicap og samtidig at styrke hendes personlige udvikling via socialpædagogiske tiltag.

Det betyder, at Tina i dag er en pige i udvikling, selv om hun har et svært liv.

Bliver set, hørt, mærket og forstået

Det vigtigste for beboerne på Boligerne Kronborghus er, at de bliver set, hørt, mærket og forstået. Det er stedets værdigrundlag. Og det er også ledetråden i det socialpædagogiske arbejde med Tina

Interview med forstander Jørgen Kristensen og souschef Birgit Gudme, Boligerne Kronborghus, Helsingør, Frederiksborg Amt

“Hvis du starter med at møde det enkelte menneske på dets egne betingelser i forhold til at se, høre, mærke og forstå, så behøver du ikke at vide meget mere om vedkommende.”

Det siger ledelsen på Kronborghus til nye medarbejdere, vikarer og andre, som skal arbejde med beboerne.

– Det er vigtigt for os, at alle socialpædagogerne her på stedet har et menneskesyn, der passer ind i vores overordnede værdier. Og de handler netop om, at det enkelte menneske har krav på at blive set, hørt, mærket og forstået med udgangspunkt i, dets specielle situation, siger forstander Jørgen Kristensen.

Souschef Birgit Gudme nikker og tilføjer:

– Ja. Det betyder, at vi hele tiden tager udgangspunkt i den enkelte borgers behov. Vi hører, hvad vedkommende siger. Og vi tilrette-

lægger hverdagen efter det i stedet for at tage udgangspunkt i det, vi har med i vores egne rygsække.

– Så hvis en beboer ser på en bold, kan det ikke nytte, at socialpædagogen vil have hende med ud at cykle. Så handler det i første omgang om at lege med bolden. Og så kan det være, at de kan cykle en tur bagefter.

Hun vil gerne slå fast, at det selvfølgelig er vigtigt, at nye medarbejdere får indsigt i den enkelte borgers livshistorie, handicap og vaner. Men det er ikke nødvendigt at læse en masse journaler først for at kunne møde mennesket. Det kan komme senere. Det afgørende er, at man som medarbejder kan se, høre, mærke og forstå mennesket bag ved diagnoserne.

Pædagogisk analyse

Det socialpædagogiske arbejde på Kronborghus tager udgangspunkt i Det Ka' Nytteløse referenceprogrammet. Som en del af dette program udarbejdes en pædagogisk analyse af den enkelte borgers situation.

– Den pædagogiske analyse bruger vi til at afdække, hvilke besværligheder den enkelte beboer har. Og ud fra det tilrettelægger vi den socialpædagogiske indsats således, at vi bedst muligt kompenserer for de fysiske, kognitive og følelsesmæssige skader, vedkommende har, siger forstanderen.

12

En afdækning af absencer er et konkret eksempel på, hvordan socialpædagogerne bruger den pædagogiske analyse i forhold til Tina, der har multiplifunktionsnedsættelser. De har været inde i et længere afdækningsforløb i forhold til Tina, fordi de har været i tvivl om, hvornår hun har en absence, og hvornår hun bare trækker sig ind i sig selv, fordi hun keder sig. Hendes kontaktpædagog har blandt andet optaget video med hende i en række forskellige situationer. Og disse videooptagelser er blevet analyseret af en neurospecialist for at få dennes faglige vurdering af, hvad der er hvad.

– På den måde sikrer vi os et fagligt funderet vidensgrundlag, som vi tilrettelægger den socialpædagogiske indsats efter. Og vi tager altid udgangspunkt i beboernes ressourcer i stedet for i deres handicap. Det betyder, at aktiviteterne i højere grad bygger på, hvad beboeren har lyst til og er god til frem for, hvad deres fejl og mangler er, understreger souschefen.

Kvalitetssikring

Kronborghus arbejder med pædagogisk kvalitetssikring på den måde, at socialpædagogerne hele tiden prøver at sikre sig, at de socialpædagogiske aktiviteter bliver tilrettelagt med udgangspunkt i beboerens ønsker og behov frem for i medarbejdernes.

– Når vi har udarbejdet den socialpædagogiske praksis på baggrund af analysen, så spørger vi os selv, om den er et udtryk for, hvad vi opfatter som beboerens behov. Om det virkelig er beboerens behov at gå til ridning? Eller om det er et udtryk for, at vi som medarbejdere gerne

vil have, at beboeren går til ridning. Det er en vigtig del af vores socialpædagogiske arbejde at stille os selv og hinanden disse spørgsmål, pointerer Jørgen Kristiansen.

De gør det på den måde, at hele personalegruppen sidder sammen og analyserer den enkelte beboers plan for at sikre, at den er sammensat på den rette måde.

– Vi spørger hinanden om, hvordan vi kan se, at den enkelte beboer ville vælge netop disse aktiviteter. Hvordan kan vi se, at han kan lide at ride? Eller hun kan lide at cykle lange ture? På den måde prøver vi at sikre os, at vi altid er på det rette spor, siger Birgit Gudme.

Særlig indsats i forhold til Tina

Tinas pædagogiske plan tager netop udgangspunkt i hendes situation som et menneske med multiplifunktionsnedsættelser.

Hun har eksempelvis en meget lang latenstid, når hun bruger det verbale sprog. Det betyder, at socialpædagogerne skal være særlig opmærksomme på, at hun skal have tid og ro til at gøre sine sætninger færdige uden, at socialpædagogen mister opmærksomheden.

– Det er meget vigtigt, at vi er fokuseret på situationen, også selv om det bogstavelig talt kan tage flere minutter for Tina at afslutte en sætning. Ellers oplever hun, at hun ikke bliver set og hørt. Det vil typisk bevirke, at hun holder helt op med at tale, fordi hun alligevel ikke bliver hørt. Og det må ikke ske, understreger Jørgen Kristiansen.

En anden særlig indsats i forhold til Tina er arbejdet med hendes ritualer. Som udgangspunkt er den pædagogiske holdning, at beboerne skal have lov til at have deres ritualer, fordi det også er en måde at signalere overfor dem, at det er i orden, at de er, som de er. Men samtidig arbejder socialpædagogerne på at hjælpe beboerne videre i forhold til de begrænsninger, som deres ritualer giver dem i hverdagen.

– Vi siger til Tina, at hun gerne må stå og knipse. Men vi vil også gerne have hende med ud at gå en tur. Eller vi vil gerne sidde og tegne med hende. På den måde prøver vi at aflede hende fra den fastlåste situation, som knipse-riet godt kan blive for hende, siger souschefen.

Etisk dilemma

Tina har også store balanceproblemer. De betyder, at hun har svært ved at gå og tale samtidig. Hun falder ofte og slår sig, når hun begynder at tale samtidig med, at hun går, fordi hun ikke kan kapere begge dele på én gang. Og det har blandt andet stillet medarbejderne over for et etisk dilemma.

– Vores dilemma var, om vi skulle give så ung en kvinde en rollator. På den ene side var vi bange for, at det ville være ydmygende for hende at få et hjælpemiddel, som slet ikke svarer til hendes alder, påpeger Jørgen Kristiansen og fortsætter:

– På den anden side var vi også nervøs for, at hun ville gå for meget i afvikling rent motorisk, fordi hun ofte blev siddende i en stol i stedet

for at rejse sig op og gå rundt. Ved at give hende rollatoren har vi opnået, at hun rejser sig, når hun har brug for det, fordi den giver hende den nødvendige tryghed.

En glad pige

Afslutningsvis siger de to ledere, at noget af det vigtigste i forhold til Tina er at være sammen med hende. At medarbejderne viser hende med signaler og kropssprog, at de ser, hører, mærker og forstår hende. Det er det, der får Tina til at virke som en glad pige på trods af, at hun har et svært liv.

Historien om Rikke

14

Nogle mennesker med udviklingshæmning har en særlig diagnose, som gør, at de har behov for at få et specielt målrettet tilbud. Det kan være diagnoser som Pradaville, Williams syndrom, Fragilt X syndrom og Retts syndrom. Rikke har Retts syndrom, så hun er et af de mennesker, der har brug for en særlig indsats

*Rikke er et opdigtet navn.
Redaktionen kender
hendes rigtige navn.*

Rikke er en fin og spinkel pige.

Hun har ikke noget verbalt sprog, men bruger en masse lyde til at kommunikere med. Og så er hun god til at have øjenkontakt. Hun er meget opmærksom og reagerer tydeligt på de lyde, som andre i rummet kommer med. Især hvis det er nye eller særlige lyde. Så bliver hun ekstra opmærksom.

Rikke er 28 år og har Retts syndrom. Hun bor i Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene i Esbjerg.

Retts syndrom er en medfødt neurologisk sygdom, som stort set udelukkende er kendt hos piger. Den sætter først ind i 6 -18 måneders alderen. I forhold til den kognitive udvikling ligger Rikke på 1 – 2 års stadiet.

I Danmark er der diagnosticeret omkring 60 mennesker med Retts syndrom.

Forskellige symptomer

I starten minder Retts syndrom meget om autisme med sprogforstyrrelse, nedsat kontakt-evne og stereotypiske bevægelser, men den udvikler sig senere i mere motorisk retning, hvor pigerne for eksempel mister kontrol over deres hænder. Sygdommen udvikler sig generelt i fire stadier, hvoraf det sidste stadiet varer voksenlivet ud.

Ét af Rikkens symptomer er, at hun har svært ved at kapere nye mennesker. Hun er meget afhængig af kendt personale. Det betyder, at hun lukker af og går helt ind i sig selv, hvis der er nye medarbejdere eller mange vikarer.

Hun har også svært ved at spise på grund af sin sygdom, så hun har en mavesonde. Hun spiser selv, fordi det er vigtigt for hende at være en del af det sociale samvær omkring måltiderne samtidig med, at hun får trænet mundmotorikken ved at spise. Men det er en proces, der kræver meget tid og tålmodighed fra socialpædagogernes side.

Har en god veninde

Rikke startede egentlig i almindelig vuggestue, men kom på specialinstitution som 4 – 5 årig. Her kom hun til at gå sammen med en anden pige, som hun nu bor sammen med. Så de to veninder har kendt hinanden lige siden, de var små.

De passer på hinanden. De registrerer, når den anden ikke er til stede. Og de kommunikerer på deres helt egen måde ved at komme med særlige lyde til hinanden. Det er tydeligt, at de har noget helt specielt sammen.

Desuden har hun et tæt forhold til sin familie. Forældrene og en bror, som hun er vokset op sammen med. De kommer ofte på besøg. Og hun er også regelmæssigt hjemme hos familien i weekender. At familien betyder noget særligt for hende ses ved, at hun udstøder nogle meget høje lyde, når de kommer. Lyde som folk, der ikke kender hende, godt kan blive forskrækket over. Men det er bare af ren fryd.

I det hele taget er Rikke en meget glad pige. I hvert fald for det meste.

De små succeser

16

Som socialpædagog er det vigtigt både at have en faglig viden om sygdommen og at være parat til at sætte sin personlighed i spil, når man arbejder med udviklingshæmmede med særlige diagnoser. Og så skal man have øje for de små succeser i hverdagen

Interview med socialpædagog Inger Greve, Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene, Esbjerg, Ribe Amt

Det er en stor udfordring at arbejde med udviklingshæmmede med særlige diagnoser.

Sådan oplever socialpædagog Inger Greve det. Hun har været kontaktpædagog i længere tid for den 28-årige Rikke, som har diagnosen Retts syndrom.

– Det er virkelig de små succeser, vi skal have øje for, når vi vurderer, om vores indsats er med til at gøre en forskel. Rikke er meget præget af sin sygdom, så det er begrænset, hvor meget hun kan udvikle sig. Derfor er vi særlig opmærksom på, hvis der er et eller andet, som vi kan se, at hun bliver lidt bedre til, siger Inger Greve.

Det kan være, at hun i en periode har mere øjenkontakt med Rikke. Det kan være, at Rikke bliver bedre til at hvile sig i sin stol. Bliver bedre til at spise. Bliver bedre til at samle noget op med hænderne fra et bord. Det er hele tiden små fremskridt, som er med til at vise, hvordan indsatsen virker.

Men kontaktpædagogen kan også opleve, at det i perioder går den stik modsatte retning.

– Der er også dage, hvor jeg synes, at det går tilbage med Rikke. Så bliver hun besværlig og vil ikke være med til de ting, jeg foreslår. At hun bliver aggressiv og råber. Eller at hun lukker sig helt inde i sig selv. Det skal hun selvfølgelig også have lov til. Men så bliver jeg bekymret for hende, fastslår hun.

Stiller krav

Inger Greve og de øvrige medarbejdere på Bo- og udviklingscentret Vestkysthusene arbejder ud fra Det Ka' Nytte referenceprogrammet. Det betyder, at den socialpædagogiske indsats tager udgangspunkt i den specifikke situation, som Rikke er i.

– Vi møder Rikke, hvor hun er. Det vil sige, at vi tager udgangspunkt i hendes behov. Og så prøver vi i så høj udstrækning som muligt at tilgodese disse behov, siger Inger Greve og tilføjer:

– Men det er hele tiden en balancegang, fordi vi også arbejder med et udviklingsperspektiv. Det vil sige, at vi ikke accepterer alt, hvad hun vil eller har lyst til. Vi stiller også krav for på den måde at være med til at udfordre hende.

Det kan eksempelvis være, at hun skal med på en udflugt, selv om hun får en skrigetur, fordi hun ikke vil med. Eller det kan være, at hun skal beskæftige sig aktivt med sine hænder, selv om hun hellere vil sidde og sove i en stol.

– Nogle gange prøver vi med gulerodsmetoden i stedet for. Så lokker jeg hende til at gøre noget, hvis hun får lidt slik eller lignende. Det er en anden måde at holde gang i hendes udvikling på, siger kontaktpædagogen.

Medbestemmelse med måde

Dilemmaet mellem at opfylde behov og stille krav handler også om, i hvor høj grad Rikke skal have indflydelse på sit eget liv. Og her synes Inger Greve, at det nogle gange kan være svært at finde en linje i det socialpædagogiske arbejde.

– Der er ingen tvivl om, at Rikke skal have indflydelse på sit eget liv. Det siger både lovgivningen og vores eget værdigrundlag klart. Men ingen af stederne står der noget om i hvor høj grad, hun skal have indflydelse på sit eget liv. Så det bliver en faglig vurdering fra min side på grundlag af de observationer og tolkninger, som jeg foretager.

– Og her synes jeg, det kan være svært at trække grænserne. Menneskeligt set mener jeg, at hun så vidt muligt skal bestemme selv. Men omvendt er der så mange situationer, hvor hun ikke er i stand til at foretage en kvalificeret beslutning, fordi hun kognitivt er på 1 - 2 års udviklingstrin. Og så vil det tangere omsorgssvigt, hvis vi ikke går ind og tager en række konkrete beslutninger for hende i hverdagen, fastslår Inger Greve.

Men hun er meget opmærksom på, at det også rejser nogle væsentlige etiske aspekter.

– Det er jo ofte mig, der beslutter, hvad Rikke skal og ikke skal. Og hvad hun må og ikke må. Derfor er det vigtigt, at jeg er bevidst om, hvad der er styrende for disse beslutninger. Om det er rationelle beslutninger i forhold til hvad, jeg vurderer, der er godt for hende. Eller om det bliver mine egne normer for, hvad der er godt og skidt. Eller rigtig og forkert, siger hun og tilføjer:

– Men i de sammenhænge er vi heldigvis gode til at bruge hinanden i personalegruppen og give hinanden sparring på konkrete situationer, vi tager op i fællesskab.

Faglig viden

Inger Greve pointerer, at det er vigtigt, at hun og kollegaerne har en specifik faglig viden om udviklingshæmmede med særlige diagnoser. Dels skal de have en generel viden om udviklingshæmning, men de skal også have en indsigt i de særlige forhold, der gør sig gældende for netop denne diagnose.

– I forhold til Rikkes situation har jeg haft meget glæde af at have kontakt med Landsforeningen Retts syndrom, fordi jeg via dem har fået en faglig indsigt i Rikkes problemstillinger, som jeg nok ellers ikke ville have fået, pointerer hun og tilføjer:

– Men jeg har også søgt viden andre steder. Eksempelvis er det nødvendigt, at jeg ved noget om sonder, fordi Rikke får ernæring via en sonde. Og den skal jeg også kunne håndtere, når der går noget galt.

18 Rikke har andre fysiske problemer for eksempel i forhold til manglende evne til koordinering, vejrtrækningsproblemer, smerter når hun spiser og så videre.

Menneskelige kompetencer

Men det er ikke nok med den rette faglige viden. Det er også nødvendigt at have nogle menneskelige kompetencer i forhold til samværet med Rikke.

– Tålmodighed og indlevelsesevne er to væsentlige menneskelige kompetencer at være i besiddelse af. Det er helt nødvendigt, hvis du skal skabe en tæt og personlig kontakt til det andet menneske, at du er i stand til at sætte dig i øjenhøjde med det andet menneske, og at du tager dig tiden til at skabe kontakten, for den kommer ikke af sig selv, pointerer Inger Greve og fortsætter:

– Når de menneskelige kompetencer kommer i spil, kan jeg godt blive usikker på, om jeg gør det rigtige. Jeg synes, at det er svært at vurdere, hvor tæt jeg skal gå på. Det kan være i forhold til Rikkens medbestemmelse. Det kan være i forhold til hendes seksuelle behov. Det kan være i forhold til hendes forældre. For det handler jo også om, hvor mine grænser går.

– Derfor er jeg også hele tiden nødt til at reflektere over, hvad jeg siger og gør. Og hvordan jeg siger og gør det. Heldigvis er jeg god til at sige fra. Og jeg synes også, at jeg er god til at være åben overfor mine kollegaer, når der er nogle situationer, hvor jeg har brug for deres vurdering af situationen.

Men Inger Greve efterlyser et mere systematisk tværfagligt samarbejde, fordi det ville give en bredere vifte af faglige vurderinger og konkrete tilbud til den enkelte beboer. Det vil gøre det muligt at målrette indsatsen mere.

Man skal have det i sig

Inger Greve mener, at alle mennesker i princip kan tilegne sig den nødvendige faglige viden, man skal bruge for at arbejde med disse særlige grupper. Men hun vil også sige, at det forudsætter, at man har en grundlæggende respekt for og er i stand til at sætte sig ind i det andet menneskes situation.

– Jeg mener, at man godt kan lære at arbejde med disse mennesker. Men jeg vil også sige, at man skal have det i sig, for at man kan være i det, fastslår Inger Greve afslutningsvis.

MENNESKER MED UDVIKLINGSHÆMNING OG DOBBELTDIAGNOSER

Historien om Birthe

Birthe er hverken dum eller uregerlig. Hun er både udviklingshæmmet og autist. Da hun fik stillet denne dobbeltdiagnose, fik hun mulighed for i højere grad at leve et liv på egne betingelser

19

Birthe er et opdigtet navn. Redaktionen kender hendes rigtige navn.

Birthe er udviklingshæmmet. Det har der ikke været så meget tvivl om. Men hun er også blevet betragtet som værende dum og uregerlig. Det er hun ikke. Men det viste sig, at hun har en dobbeltdiagnose som både udviklingshæmmet og autist. Det var der ikke nogen, som vidste. Eller undersøgte.

Så hun blev i mange år ikke behandlet som autist. Hun blev i stedet for betragtet som et menneske, der var umuligt at have med at gøre. Og hun skulle opdrages, så hun kunne lære at indordne sig under de regler, som gjaldt for de andre beboere. Men det kunne hun ikke på grund af sin sygdom.

Fik diagnosen

For nogle år siden blev Birthe undersøgt af en psykiater, som stillede diagnosen autist. Det fik stor betydning for hendes liv. Det betød, at pædagogerne på Boligerne Kronborghus i Helsingør, hvor hun bor, kunne begynde at tilrettelægge hverdagen ud fra en viden om autisme og dens konsekvenser. Det gav dem et meget bedre grundlag for at tilrettelægge den socialpædagogiske indsats, så den i højere grad tilgodeser hendes særlige behov.

Det har blandt andet betydet, at Birthe nu har en bolig, som bedre passer til hendes situation.

Den har kun ét rum, fordi hun kan blive utryg og bange, hvis der er flere rum i boligen.

Autister har brug for forudsigelighed, struktur og organisation af hverdagen. Derfor har hun nu en kommunikationskasse med billeder, hvor hun kan se, hvad der skal ske i løbet af dagen.

På egne betingelser

Autister har især brug for imødekommenhed, fordi de ikke har forståelse for behovsudsættelse. Birthe er mest frisk om morgenen. Det betyder, at de fleste planlagte aktiviteter ligger tidligt på dagen, fordi der er størst chance for, at hun deltager aktivt og får noget ud af det på det tidspunkt.

Hun sover, når det passer hende. Hun kan godt blive træt midt på dagen, og så går hun bare i seng. Hun kan også godt finde på at gå i seng midt på dagen, hvis hun keder sig. Og det kan nogle gange være svært for socialpædagogerne at aflæse, om hendes reaktion er udtryk for træthed eller kedsomhed. Men under alle omstændigheder får hun lov til at lægge sig, hvis det er det, hun har lyst til.

Man kan sige, at Birthe har fået en bedre tilværelse, fordi den socialpædagogiske indsats nu i højere grad er målrettet efter hendes livssituation.

Et liv på egne betingelser

20

Da Birthe fik stillet diagnosen autisme, fik socialpædagogerne en ny viden og et helt nyt grundlag at tilrettelægge den socialpædagogiske indsats efter. De satte Birthe i centrum, og det har givet hende mulighed for at få et liv, der i højere grad er på hendes egne betingelser

Interview med forstander Jørgen Kristensen og souschef Birgit Gudme, Boligerne Kronborghus, Frederiksborg Amt

Når Birthe står op om morgenen, vil hun have sin kaffe. Og det skal være med det samme. Sådan har mange mennesker det, når de vågner om morgen.

Men for Birthe er det anderledes. Det er det, fordi hun ud over at være udviklingshæmmet også er autist. Og som autist er hun ikke i stand til at udsætte sine behov. Så derfor reagerer hun, hvis ikke kaffen er klar, når hun står op.

– Det er først efter, at Birthe har fået stillet diagnosen autist, at vi har været i stand til ordentligt at forstå hendes reaktionsmønstre. Og dermed også først da, at vi har været i stand til at arbejde pædagogisk med at opfylde hendes behov. Det kunne vi ikke tidligere, fordi vi ikke vidste, hvad der var i vejen med hende, siger souschef Birgit Gudme fra Boligerne Kronborghus i Helsingør, hvor den nu 52 årige Birthe bor.

– Ja. Det giver Birthe et langt bedre liv, at vi har fået udredt hende. Nu bliver hun mødt som det menneske, hun virkelig er med de for-

udsætninger, hun har fået med sig. Og det gør en kæmpe forskel, tilføjer forstander Jørgen Kristensen og fortsætter:

– Tidligere forsøgte vi at opdrage hende til, at hun måtte vente på, at de andre var klar til at få morgenkaffe. Men det kunne vi ikke lære hende, fordi ét af autisters karakteristika er, at de ikke er i stand til at udsætte deres behov.

Det gik op for medarbejderne, at det var et helt urimeligt krav at stille til hende. Hun er kognitivt på tre måneders stadiet, og sådan et krav ville de aldrig stille til et lille barn. Hun skal have sin kaffe, når hun beder om den.

Fokus på værdierne

Kronborghus' værdier er, at beboerne skal ses, høres, mærkes og forstås. De værdier er hele tiden i spil i forhold til Birthes liv. Og det er socialpædagogerne meget opmærksomme på.

– Når Birthe rækker hånden ud, skal vi tage den. Når hun rækker sin kop ud, skal hun have kaffe i den. Vores fornemste opgave er at sikre, at hun i så høj grad som muligt får opfyldt hendes basale behov, fastslår souschefen og tilføjer:

– Samtidig skal vi respektere, når hun gør det modsatte. Når hun trækker sig, fordi der er nogle ting, vi ikke skal gøre. Eksempelvis kan hun ikke tage imod en berøring, hvis vi bare giver hende et knus. Det lader vi så være med, fordi det også er en måde at vise, at vi ser og mærker, hvad hun fortæller os.

Men det er ikke ensbetydende med, at medarbejderne ikke kan komme til at røre ved Birthe. Hun kan nemlig godt tage imod berøring i form af massage, når det bliver givet på en struktureret måde. Og hun kan også godt ligge i arm med en af socialpædagogerne, hvis vedkommende kan skabe den rette relation til hende.

Noget som socialpædagogerne for bare nogle få år siden ville have forsvoret nogen sinde blev muligt.

Og det behøver ikke at være en bestemt medarbejder.

– Det kan i princippet være en hvilken som helst socialpædagog. Men det skal være en socialpædagog, der kan aflæse Birthe og er i stand til at skabe den tætte relation til hende. Så det er ikke personen, men relationen, der er afgørende for, om kontakten bliver etableret, siger forstanderen og fortsætter:

– Det handler om, at socialpædagogerne tager hendes situation som autist alvorligt og aflæser hendes signaler på den rette måde.

– Ja. På den måde bekræfter vi hende i, at hendes måde at udtrykke sig på er okay. Og vi signalerer til hende, at vi gerne vil være med i hendes verden på hendes betingelser. Og ikke omvendt. Hun skal ikke over i vores verden, hvor morgenkaffen bliver udsat en time, fordi det er det mest praktiske. Det er ikke godt nok i forhold til Birthe, fastslår Birgit Gudme.

Særlige livsbetingelser

Birthe har brug for at få nogle særlige livsbetingelser, som er begrundet i hendes dobbelt-diagnose. Hun har brug for et liv på egne betingelser. Og det skal socialpædagogerne være opmærksomme på.

– Hun kan ikke være social på grund af hendes autisme. Det betyder, at hun eksempelvis får mad, når det passer hende. Og på de betingelser, der passer til hende. Det vil sige, at hun enten kan spise et helt andet sted, end de andre beboere. Eller hun kan blive madet inde i sin seng. Noget der var uhørt for bare ti år siden, pointerer forstanderen.

– Og det reagerer ingen af de øvrige beboere på. De har vænnet sig til, at Birthe skal have sin mad, der hvor det passer hende. Men de kan jo også sætte sig foran fjernsynet med deres morgenmad, hvis de vil det. Det har vi ingen faste regler omkring, og det fungerer fint, siger souschefen.

Ved at have fokus på de særlige betingelser får Birthe så godt et liv som muligt ud fra de forudsætninger, hun har. Hun skal have lov til at blive gammel på hendes egne betingelser. Her er ingen krav om udvikling. Her er nærvær samt respekt for hendes alder og udviklingstrin. Og her er en målrettet indsats for, at hun kan bevare sine funktioner så længe som muligt.

– Når vi for 20 år siden troede, at vi skulle opdrage på Birthe, var det et udtryk for vores uvidenhed om hendes situation. Men det var

22

også udtryk for, at vi dengang tænkte i en normalitetskultur. Den forlod vi i forhold til en udviklingskultur, som vi også har forladt til fordel for tænkningen om, at vi tager udgangspunkt i der, hvor den enkelte beboer er, siger Jørgen Kristensen og tilføjer:

– Og det er vores pædagogik i forhold til Birthe et godt udtryk for. Man kan sige, at vi møder vores beboere med en langt større ydmyghed end tidligere, hvor vi i vores iver efter at normalisere eller udvikle dem nærmere kom til at ydmyge dem.

Store krav til socialpædagogerne

Det stiller store krav til socialpædagogerne at arbejde med udviklingshæmmede med dobbeltdiagnoser som Birthe.

Først og fremmest kræver det, at man er i stand til hele tiden at fokusere på Birthes behov og dermed tilsidesætte egne behov. Og så skal man kunne skabe og rumme den nære personlige relation samtidig med, at man skal acceptere at være et redskab til at opfylde Birthes behov med. Hun er nemlig ikke i stand til at etablere en tilknytning og følelsesmæssig relation.

– Det er derfor meget vigtigt, at socialpædagogerne optræder som professionelle, når de er på arbejde. Det nytter ikke noget, at man tager en hel masse problemer fra sit private liv med på arbejdet, for så er man ikke i stand til at involvere sig på det plan, der er nødvendigt i dette arbejde, siger souschefen og tilføjer:

– Men det er også vigtigt, at man ikke tager problemer fra arbejde med hjem. I deres fritid skal medarbejderne koncentrere sig om at holde fri, så de er parate, når de er på arbejdet. Det er helt afgørende, hvis man skal kunne holde til at være i jobbet i en længere periode.

Åbenhed i personalegruppen er også ét af de elementer, der er vigtige i forhold til at arbejde i Kronborghus. Socialpædagogerne bruger hinanden som sparringspartnere i team, så de får mulighed for at diskutere og reflektere over faglige problemstillinger, som de støder ind i i hverdagen.

– Det kan være, at en socialpædagog ønsker at blive flyttet til en anden funktion, fordi vedkommende er kørt fast i relationen til en bestemt beboer. Det er vigtigt, at der er den åbenhed og tryghed i personalegruppen, at man kan sige det uden, at det bliver opfattet som et nederlag eller et svaghedstegn, siger Jørgen Kristiansen og tilføjer afslutningsvis:

– Vi ser det tværtimod som en styrke, fordi det vidner om, at medarbejderne sætter beboerne trivsel og livskvalitet højere end deres egen forfængelighed.

Og det er muligvis derfor, at der er meget lidt udskiftning i personalegruppen på trods af, at det kan være et meget belastende arbejde at tage sig af Birthe og de øvrige beboere.

En broget flok

Botilbudet Agerbækhus i Køge huser voksne udviklingshæmmede med udadreagerende og selvskadende adfærd. Det er en broget flok, som har mange forskellige måder at reagere på. Men fælles for dem er, de ikke gør det for at skade andre. Det er alene et udtryk for frustrationer og afmagt

En nikker skaller.

Nogle slår personalet.

Nogle slår de andre beboere.

Andre bider eller sparker.

Og andre igen slår sig selv.

I mange tilfælde er det denne adfærd, som voksne udviklingshæmmede kan benytte sig af, når de skal fortælle omverdenen, hvordan de har det.

Syv af de mest udadreagerende borgere på Agerbækhus bor på Føllehavegård. Det er et ældre hus, som ligger i grønne omgivelser lidt væk fra de øvrige afdelinger. Og det er en broget flok, som til tider har en meget urolig og voldsom adfærd. Det havde de i hvert fald tidligere.

Differentierede signaler

De fleste af beboerne har ikke noget verbalt sprog. De kommunikerer via forskellige typer af signaler som eksempelvis øjenkontakt, mimik, gestikuleren og tegn.

I nogle tilfælde viser beboerne deres sindstilstand ved at komme med andre former for udtryk. Det kan være at hyperventilere, hvis de er kede af det. Det kan være at virke truede og skære ansigt, hvis de er vrede eller frustreret over noget. Så kommunikationen kan have et voldsomt udtryk, selvom den ikke nødvendigvis bliver fulgt op af en voldelig handling.

Fælles for alle disse differentierede former for kommunikation er, at beboerne ønsker at give udtryk for, hvad de tænker, føler og har lyst til. Og ikke at de ønsker at skade eller at skræmme andre. Men det er som oftest deres eneste mulighed for at kommunikere til omverdenen, hvordan de har det. Og det er typisk en måde at vise deres afmagt eller frustration over den situation, de er i.

24 Udsat for brud og overgreb

For at forstå hvad det er for mennesker, der bor på Agerbækhuse, er det vigtigt at se på deres fortid. Langt de fleste beboere har tilbragt det meste af deres liv på institution. Og for de ældre beboeres vedkommende har de typisk boet på de gamle centralinstitutioner.

De har oplevet mange brud i deres opvækst. Og mange af dem har været udsat for en række overgreb. Det kan være seksuelle overgreb. Men også fysiske overgreb med fastspændelse med læderbælter. Mange er blevet overmedicineret med psykofarmaka, fordi personalet ikke vidste, hvad de ellers skulle stille op med dem. Det resulterede ofte i den voldsomme udadreagerende adfærd, fordi denne kemiske spændetrøje var med til at fratage dem deres muligheder for at udføre de ritualer i hverdagen, som ellers var med til at give deres liv mening.

Tidlig udviklingsalder

På Agerbækhuse afdækker socialpædagogerne beboernes udviklingsalder på de følelsesmæssige, kommunikative og kognitive områder som en del af forudsætningerne for at tilrettelægge det socialpædagogiske arbejde for den enkelte beboer.

Afdækningen af beboerne på Føllehavegård viser, at de ligger på et meget tidligt udvik-

lingsniveau. Flertallet af dem befinder sig generelt udviklingsmæssigt fra omkring tre måneder til ét år. Det betyder, at nogle beboere i 30'erne stadig ikke har udviklet griberefleksen i hænderne og fødderne, som et spædbarn ellers hurtigt gør.

Men for andres vedkommende regredierer de ned til fosterstadiet. Det ytrer sig blandt andet i, at de trækker sig helt ind i sig selv. De lægger sig på gulvet, tager et tæppe over hovedet og krummer sig sammen i fosterstilling. Det er en stor faglig udfordring at skabe et værdigt liv for disse beboere.

En anden problemstilling er, at nogle beboere befinder sig på et meget differentieret udviklingsstrin. De kan eksempelvis være på to til tre års stadiet rent kognitivt, men følelsesmæssigt kun på tre måneders stadiet. Det giver også nogle store faglige udfordringer.

Ændret adfærd

Men det er karakteristisk for beboerne på Agerbækhuse, at de i de senere år har ændret opførsel. Der går længere og længere imellem, at beboerne udviser en voldsom udadreagerende og selvskadende adfærd.

Det hænger sammen med, at socialpædagogerne har arbejdet målrettet med at forandre og udvikle deres socialpædagogiske arbejde.

Alle mennesker kan udvikle sig

Udgangspunktet for det socialpædagogiske arbejde på Botilbudet Agerbækhuse i Køge er, at alle mennesker kan udvikle sig uanset hvilket udviklingstrin, de er på. Derfor ved socialpædagerne, at det nytter noget, når indsatsen er tilrettelagt og gennemført med udgangspunkt i det enkelte menneskes behov

Interview med viceforstander Inger Lynggård og afdelingsleder Martin Starup, Botilbudet Agerbækhuse, Køge, Roskilde Amt

En del af beboerne på Agerbækhuse har en voldsom udadreagerende og selvskadende adfærd. Det har de i hvert fald haft. Men ved at være anerkendende i mødet. Ved at gå med dem i stedet for at gå imod dem. Ved at sige ja i stedet for at sige nej. Så har socialpædagerne været med til at skabe betingelserne for, at beboerne har fået en roligere og mere harmonisk adfærd.

– Vi tror på, at alle mennesker kan udvikle sig. Og vi tror på, at vi kan være med til at forbedre vores beboeres udviklingsmuligheder og livskvalitet, hvis vi møder dem som de mennesker, de er. Men det kræver, at socialpædagogikken bliver grundlagt på en viden om og forståelse for disse menneskers livssituation, siger viceforstander Inger Lynggård:

– Hvis vi kan signalere over for vores beboere, at de er okay som mennesker. At vi ser dem og forstår, hvad de gerne vil. Og at vi så efterfølgende gør det, der kan være med til at opfylde deres ønske og behov. Så kan vi på sigt

være med til at generere en udvikling for det enkelte menneske.

Afdelingsleder Martin Starup nikker og tilføjer:

– Ja. Og så skal vi gøre det igen og igen og igen. Vi skal dermed signalere, at vi som socialpædager hele tiden er der for dem. At vi bakker dem op og støtter dem i deres bestræbelser på at gøre noget nyt og anderledes, så de opbygger en erfaring med, at de kan stole på os. Denne fundamentale tryghed, tillid og tilknytning er nemlig en forudsætning for, at de tør forsøge sig med nye udfordringer.

Hensigten er, at socialpædagerne hele tiden skal signalere og vise, at de værdsætter den enkelte borger med de særlige forudsætninger, som han eller hun har fået her i livet.

Tryghedsbaser

Konkret er hverdagen bygget op omkring nogle tryghedsbaser, der bliver kaldt Kontakt Øer. Disse tryghedsbaser kan enten være fysiske baser, der er bygget op omkring nogle aktiviteter. Men det kan også være psykiske tryghedsbaser, der er bygget op omkring relationen.

– Typisk starter vi en tryghedsbase med at lave nogle ting, den enkelte beboer godt kan lide. Så arbejder vi med langsomt at gøre denne aktivitet behovsorienteret på den måde, at vi gentager den igen og igen. På den måde skaber vi et behov og en lyst hos den enkelte for at gentage aktiviteten, siger afdelingslederen og fortsætter:

26 – I denne proces er det vigtigt, at beboeren hele tiden er med i processen og giver samtykke til det, fordi det er en nødvendig forudsætning for, at vi lykkes med det. Vi tror, at vi kan være med til at skade dem, hvis vi sætter gang i en masse aktiviteter og processer, som de ikke kan lide eller måske direkte er bange for.

– Ja. Vi ser ofte, at beboerne reagerer uhensigtsmæssigt, når de bliver præsenteret for noget, de ikke kan lide. Og det kan sagtens være udtryk for, at de bærer på oplevelser fra tidligere i deres liv, hvor de er blevet tvunget til at gøre ting, som de ikke ville, supplerer Inger Lynggård.

En tryghedsbase for en beboer, der er på tre måneders stadiet kan eksempelvis være at skabe en fosterlignende tilstand, hvor socialpædagogen tager om beboeren. De kan eksempelvis lægge sig på gulvet i fosterstilling, hvor socialpædagogen ligger bag ved beboeren og holder om vedkommende. Eller de kan lave en hule, som de kravler ind i og har den tætte fysiske kontakt der.

Det kan også være en kommunikationssituation, hvor socialpædagogen laver ikonisk matchning for at skabe en tæt relation mellem dem.

Tilnærmelsesprocesser

Disse tryghedsbaser er udtryk for nogle tilnærmelsesprocesser, som socialpædagogerne arbejder målrettet med for at skabe forudsætningerne for, at det enkelte menneske kan komme op på et højere udviklingstrin.

– Beboeren ser på mig via den måde, som jeg bruger min krop på til at kommunikere med. Hvis jeg kropsligt kan gengive nogle af de centrale elementer i hans kropslige udtryk, så skaber jeg automatisk en tryghedsbase, fordi jeg gør det samme som beboeren, påpeger Martin Starup og tilføjer:

– Og så opstår der en tæt følelsesmæssig relation mellem os. Vi kan se, at beboerne bliver mere trygge i disse situationer, fordi de oplever, at vi som socialpædagoger gør det samme, som de gør. Det giver dem en følelse af genkendelighed og samhørighed.

Men afdelingslederen pointerer, at det er afgørende, at socialpædagogerne skaber en kontakt med beboeren, inden de går ind i en konkret handling. Det er for at skabe en indledende tryghed. Hvis der ikke er en gensidig kontakt først, kan beboeren godt reagere uhensigtsmæssigt på socialpædagogens kontakt, fordi han bliver utryg.

Her har socialpædagogerne en fasemodel, som de skal køre igennem hver gang.

– Det kan være at sige specielle lyde eller at dimse med ting. Det kan være at gå på samme måde, som beboeren. Eller det kan være at gennemføre et ritual, som den enkelte beboer har. Ved først at skabe denne opmærksomhed får vi efterfølgende skabt kontakten. Og kontakten er forudsætningen for, at vi kan arbejde udviklingsorienteret, siger Inger Lynggård og tilføjer:

– Vi går ind i det enkelte menneskes egen begrebsverden og skaber en tryk kontakt. Derfra kan vi så arbejde med at flytte denne tryghedsbase til næste udviklingstrin, hvor vi kan arbejde videre med nye former for sansesimulation.

Systematisk undersøgelse

Det er derfor, at samspillet er så afgørende for, hvordan borgerne oplever deres liv og livskvalitet. Det blev meget tydeligt for personalet i et konkret tilfælde, hvor en kvindelig beboer udstødte en helt bestemt markant lyd hver gang, hun skulle i bad. Det havde socialpædagogerne efterhånden vænnet sig til, så de fortsatte bare deres arbejde uden at tage hensyn til, hvad beboeren ville sige med lyden. Om det var fordi, hun var utryk ved at komme i bad? Om det var fordi, hun ikke kunne lide vandet på hendes krop? Om det var fordi, hun ville sidde ned under badet? Eller?

På et tidspunkt besluttede socialpædagogerne at undersøge, hvad denne lyd kunne være et udtryk for.

– Vi gik systematisk frem for at finde ud af, hvad lyden kunne være udtryk for. På et tidspunkt fandt vi ud af, at det handlede om, at socialpædagogerne skal sige, hvad de gør, inden de gør det. Eksempelvis skal de sige til beboeren, at nu vasker jeg dig på ryggen. Eller nu skyller jeg dit hår. Og det viste sig at være nok. Nu er hun rimelig tryk ved at bade, og lyden er stort set væk, siger afdelingslederen og tilføjer:

– Det har affødt, at vi nu bader hende på en anden måde. Vi synger og gør badet til en leg i stedet for en dårlig og utrykskabende oplevelse.

Medinddragelse i eget liv

Den måde medarbejderne arbejder med at inddrage borgerne i deres eget liv foregår primært via tolkninger. Disse tolkninger bliver ofte til gennem refleksioner i de team, socialpædagogerne arbejder i.

I stedet for at arbejde med, at hver beboer har en kontaktpædagog, er strukturen nu omlagt, så der arbejdes i omsorgsgrupper, hvor et team på fire socialpædagoger er ansvarlig for tre eller fire beboere, afhængig af deres situation.

– Vi arbejder meget med videndeling i disse team. Vi analyserer i fællesskab de enkelte beboeres reaktioner, og vi tolker på dem i forhold til at finde frem til, hvad beboeren giver udtryk for, når han eller hun gør bestemte ting, siger viceforstanderen.

– Ja. Og vi tænker strukturen ind i arbejdsplanerne på den måde, at vi sikrer, der hele tiden er mindst en socialpædagog fra teamet på arbejde. På den måde kan vi sikre, at den enkelte beboer i så høj grad som muligt får opfyldt sine basale behov, påpeger afdelingslederen.

Det har de gode erfaringer med.

28 Arbejder med egne normer

De to ledere oplever, at socialpædagogerne arbejder på et fagligt højt niveau på Agerbæk-huse. Det stiller store krav til den enkeltes faglige og menneskelige kvalifikationer. Det er meget kendetegnende for arbejdet her på stedet, at man er 110% på, når man er på arbejdet.

– Når vi eksempelvis arbejder i tryghedsbaserne, skal vi være fuldstændig til stede både fysisk og psykisk. Vi kan ikke bare gå ud af en tryghedsbase, hvis beboeren er højt oppe i spændingsniveau. Så er vi nødt til at blive i basen og få beboeren ned i spænding igen således, at han har det godt bagefter, og de øvrige socialpædagoger kan arbejde videre med ham, pointerer Martin Starup og fortsætter:

– Men det kræver, at du kan tilsidesætte dine egne behov for at gøre arbejdet helt færdigt. Det samme gælder, når du skal ligge på gulvet i fosterstilling sammen med en af beboerne. Det skal man være i stand til at gøre, selv om det måske overskrider ens egne normer for, hvad man har lyst til i en professionel sammenhæng. Men hvis man ikke kan det, så kan man ikke arbejde her.

Mere arbejdsglæde

Afslutningsvis påpeger de to ledere, at de er glade for den faglige udvikling, som stedet har været igennem i de senere år. De oplever, at kvaliteten af den socialpædagogiske indsats er blevet væsentligt forbedret, fordi socialpædagogerne nu arbejder målrettet og fokuseret ud fra de koncepter, som pædagogikken er baseret på.

– Der er ingen tvivl om, at vi kan være med til at forbedre vores beboeres livskvalitet. At det nytter noget. Det kan vi blandt andet se ved, at vi har langt færre beboere med voldsom udadreagerende og selvskadende adfærd, end vi havde tidligere. Og det ser vi som et udtryk for, at vores socialpædagogiske indsats virker i praksis, siger Inger Lynggård.

DOMSANBRAGTE MENNESKER MED UDVIKLINGSHÆMNING

Historien om Michael

Michael er psykisk udviklingshæmmet. Han er domsanbragt i Landsbyen Sølund ved Skanderborg, fordi han ikke kunne fungere i den by, hvor han boede alene. Han magtede ikke livet alene

29

Michael er et opdigtet navn. Redaktionen kender hans rigtige navn.

Michael er midt i 20'erne. Han er psykisk udviklingshæmmet. Og han er vokset op i et trygt og socialt velfungerende hjem. Men forældrene har haft svært ved at lære at leve med hans handicap.

Flyttet meget rundt

Forældrenes sorg over at have fået et handicappet barn har muligvis påvirket Michaels liv. På trods af problemerne, valgte forældrene at holde ham hjemme, indtil han blev 18 år.

Da han flyttede hjemmefra, blev han placeret i et amtsligt tilbud. Men her havde han meget svært ved at fungere og han begyndte at udvise en adfærd, som de andre beboere og personalet ikke kunne acceptere. Han skubbede, sparkede og slog de andre, når han følte sig trængt op i en krog, fordi han ikke kunne finde ud af, hvordan han skulle begå sig sammen med de andre.

Det betød, at Michael flyttede meget rundt i den periode, fordi han ikke kunne finde ud af at fungere i miljøet. Og fordi personalet heller ikke kunne komme til skabe de rigtige rammer til ham.

Hentet hjem

Forældrene tog på et tidspunkt sagen i egen hånd, helt bogstaveligt og hentede ham hjem fra det botilbud, han boede i. De købte en lejlighed til ham. Og så skulle han klare sig selv der med den hjælp, som kommunen iværksatte i forhold til rengøring, indkøb, madlavning mv. Desuden var amtet forpligtet til at sikre ham beskæftigelse på et beskyttet værksted. Det var planen. Men det gik ikke som planlagt.

Sagde nej til hjælp

Ifølge Lov om social service havde Michael lov til at sige nej til de tilbud, som kommunen satte i værk. Og det gjorde han. Han ville ikke have nogen til at hjælpe med at gøre rent eller lave mad, selv om han ikke magtede nogle af delene. Han købte frostmad hos den lokale købmand hver dag. Og kommunen gjorde ingenting. Han sagde som regel nej til amtets tilbud om beskæftigelse på trods af, at socialpædagogerne sad i en bil uden for hans opgang hver dag i lang tid. Nogle dage kørte de en tur på nogle få timer. Og så var han ellers overladt til sig selv og sin egen skæbne resten af døgnet. Hver dag.

30 Det kunne lade sig gøre, for serviceloven giver ham ret til at sige nej. Ret til selv at vælge hvordan han vil leve sit liv.

Problemer i byen

Men hurtigt opstod der problemer med Michael. Han havde et dagligt ritual med at cykle otte kilometer til den nærliggende større by, hvor han hentede en stak gratisaviser, som han cyklede hjem med og delte ud til borgerne i kvarteret.

Det gik godt i begyndelsen, fordi han på den måde kom i kontakt med mange mennesker. Men efterhånden gav det problemer, fordi nogle af borgerne i byen ikke ønskede at modtage hans avis. Det forstyrrede hans ritualer. Så kunne han godt finde på at skubbe dem eller slå ud efter dem. Det blev tiltagende alvorligt, og på et tidspunkt overfaldt han en ældre dame ved busstopskiltet og truede den lokale købmand med at slå ham ihjel.

Den lokale betjent gik ind i sagen, men han skulle have nogle konkrete anmeldelser, før han kunne gøre det. Det fik han og så kørte sagen.

Michael blev mentalundersøgt og fik en dom, fordi han ikke længere kunne administrere sit eget liv og samtidig skulle samfundet beskyttes mod hans til tider truende adfærd. Århus Amt henvendte sig til Landsbyen Sølund for at bede dem tage sig af Michael.

Tvangsmæssig flytning

Det er som regel vanskeligt at gennemføre en tvangsmæssig flytning. I forhold til Michael havde de ansvarlige ledere på Sølund heller ikke nogen forventning om, at det ville blive en nem flytning.

Tværtimod.

De socialpædagoger, der tidligere havde arbejdet med Michael, havde en formodning om, at Michael ville modsætte sig flytningen. Og de frygtede, at forældrene ville modsætte sig flytningen fysisk.

Men det endte heldigvis godt.

Politiet hentede Michael på hans bopæl og kørte ham til Sølund. Socialpædagogerne var kede af, at det skulle foregå på denne måde, men det var nødvendigt for at undgå, at der opstod episoder, som de ikke kunne håndtere.

Til gengæld havde de arrangeret modtagelsen som en fest med lagkage, lys og sodavand for, at han skulle føle sig velkommen og samtidig markere, at nu skulle han være her.

Og her startede socialpædagogernes arbejde med Michael.

DOMSANBRAGTE MENNESKER MED UDVIKLINGSHÆMNING

Et bedre liv

For to år siden blev den psykisk udviklingshæmmede Michael tvangsflyttet til Landsbyen Sølund efter en dom – og det har givet ham et bedre liv

Interview med souschef Lene Dannemann og boenhedsleder Åge Kragelund, Landsbyen Sølund, Skanderborg, Århus Amt

Socialpædagogerne havde hørt meget om Michael.

De havde set mange billeder af ham.

Men de havde aldrig mødt ham, da han ankom i politibil til Sølund.

– Vores egentlige socialpædagogiske arbejde begyndte det øjeblik, Michael trådte ind over dørtærsklen til sin nye bolig. Det var meget vigtigt for os, at han med det samme følte sig velkommen. At han kunne mærke, at vi værdsætter ham. At vi vil ham det godt på trods af, at han er blevet tvangsflyttet med politiets hjælp, siger souschef Lene Dannemann og tilføjer:

– Det er en langsommelig og tålmodig proces, der handler om igen og igen at skabe en positiv kontakt med Michael.

Samtidig arbejdede socialpædagogerne på at få etableret en kontakt med familien, så de kan bakke stedet op i, at Michael får så godt et forløb i Landsbyen Sølund som muligt. Desuden viste det sig, at han havde fået nogle

venner i det lokalsamfund, hvor han boede. Det var vigtigt for Michael, at socialpædagogerne fik etableret en kontakt til dem, så han kunne bevare venskabet med dem.

Frihed under ansvar

For socialpædagogerne var det en faglig udfordring at få en domsanbragt beboer. Det er ikke usædvanligt for Landsbyen Sølund at have domsanbragte beboere, men flere af socialpædagogerne i boenheden havde ikke tidligere arbejdet med en domsanbragt.

– Vi holdt mange møder i personalegruppen for at diskutere holdninger. Vi diskuterede, hvordan vi skulle håndtere denne opgave. Og vi diskuterede, hvad det vil sige at have et skærpet tilsyn. Måtte han ikke gå uden for en dør? Eller måtte han bevæge sig frit inden for landsbyens område? Det var nogle af de ting, vi var nødt til at afklare, inden han flyttede ind, siger Åge Kragelund, der er leder af den boenhed, hvor Michael bor. Og han fortsætter:

– Vi blev enige med Århus Amt om, at han fik lov til frit at bevæge sig rundt i området, hvis han kunne leve op til den frihedsgrad. Og det har fungeret meget fint i praksis.

Synd for ham

Michael har en udviklingsalder, der gennemsnitlig svarer til et 5 – 6 års barn. Det er med til at sætte beslutningen om at flytte Michael i relief. Det gjorde det i hvert fald for socialpædagogerne i boenheden.

32

– Nogle medarbejdere havde umiddelbart den opfattelse, at det var synd for Michael, at han var domsanbragt. Men vurderingen af hans udviklingstrin var medvirkende til, at de i højere grad accepterede beslutningen. Det blev lige pludselig tydeligt for alle, at det ville være en betydelig grad af omsorgssvigt at lade ham blive boende alene i en lejlighed, når han reelt ikke var i stand til at tage vare på sig selv. Det er de færreste 5 – 6 årige jo, pointerer Åge Kragelund.

Strategien var, at personalet langsomt skulle nærme sig Michael i forhold til mange af de basale hygiejniske og praktiske ting, som nu skulle til at være en del af hans hverdag.

Har haft voldelige episoder

Det lød umiddelbart som en overkommelig opgave. Men Åge Kragelund erkender, at det var sværere end forventet. Der har været nogle voldelige episoder, hvor Michael har slået tilfældige mennesker, fordi han har været frustreret over et eller andet. Det kan være, når de er på Skanderborg Station for at hente gratisaviser. Eller i landsbyen hvor han har reageret på andre beboere eller medarbejdere i frustration.

– Hvis vi kommer til at give ham for hurtigt et afslag på noget, han gerne vil, kan han godt finde på at reagere ved at slå. Derfor er vi hele tiden opmærksomme på, hvordan vi kommunikerer med ham. Det betyder ikke, at han får lov til mere, end han skal have lov til. Men

det er afgørende for hans reaktion, hvordan vi siger det til ham. Og det arbejder vi meget bevidst og målrettet med for at minimere risikoen for, at han tyer til voldelige reaktioner, understreger boenhedslederen.

Det er vigtigt, at personalet analyserer sig frem til i hvilke situationer, han reagerer ved at slå. På den måde kan de arbejde forebyggende for så vidt muligt at sikre, at der ikke sker overgreb på andre beboere og medarbejdere.

Frihedsgrader

Socialpædagogerne arbejder løbende med at udvide Michaels muligheder og frihedsgrader i takt med, at han har tilpasset sig livet i Sølund. Det sker hele tiden i nøje overensstemmelse med den handleplan, som medarbejderne i boenheden har udarbejdet.

– Vi har fra starten gjort det klart for ham, at det ikke er vores beslutning, at han skal være her. Den beslutning ligger et andet sted. Men vi snakker hele tiden med ham om, hvordan han kan få det bedst mulige ud af at være her, siger Lene Dannemann og tilføjer:

– Han kommer dagligt her på mit kontor og siger til mig, at han ikke vil være her. Hvis det havde været en hvilken som helst anden beboer, skulle vi straks gå i gang med at arbejde for, at vedkommende skulle være et andet sted. Men sådan er det ikke med Michael, fordi han er domsanbragt. Han kan kun flytte, hvis hans dom bliver ophævet. Og det har vi ingen kompetence til.

Souschefen påpeger, at det er del af hans ritualer, at han hele tiden siger, han vil flytte. Men samtidig ligger der et signal i hans udtalelser, som er vigtigt at tage alvorligt.

– For os er det en balancegang mellem vores forpligtelse i forhold til dommen og vores forpligtelse til at tage hans rettigheder alvorligt. Det er et stort etisk ansvar for den enkelte socialpædagog, fordi vedkommende også er forpligtet på at lytte til Michaels ønsker og tage dem alvorligt, siger hun.

Og det kræver mange diskussioner i personalegruppen for at finde den rette vej mellem de to yderpunkter.

Dilemma ift. anmeldelser

I den forbindelse peger Åge Kragelund på et væsentligt dilemma, som personalegruppen ofte står i. Hvornår skal de foretage en politianmeldelse af Michael? Og hvornår skal de ikke gøre det?

– Det er helt klart et dilemma, som vi har svært ved at håndtere i praksis. På den ene side er det mest rigtigt at anmelde ham for at gøre de ting, som han har fået sin dom for. På den anden side kan det også være et problem, hvis det skader hans fremtidige muligheder. Så det diskuterer vi meget.

Her har souschefen en lidt anden vinkel på denne sag:

– Af principielle grunde bør vi altid anmelde de sager, hvor der er grundlag for det. Vi kan heller ikke argumentere for at opretholde dommen, hvis vi ikke har nogen formelle grunde til det. Og jeg er ikke i tvivl om, at det er bedst for Michael at være her, sådan som hans situation er i øjeblikket.

– Det er klart, at nogle socialpædagoger synes, det er synd at anmelde ham. Det er fordi, de arbejder så meget med hjertet. Og det vil vi også gerne have dem til. Men det må ikke blokere for at tage nogle fornuftsprægede beslutninger, som også kan være vores begrundelse for at opretholde det juridiske grundlag for at beholde ham her, fastslår souschefen og tilføjer:

– Det handler ikke om, at vi bare vil holde på vores beboere for enhver pris. Slet ikke. Det handler om, at vi kan se, at Michael er inde i en positiv udvikling, som er med til at give ham et bedre liv. Og vi kan risikere, at det dygtige arbejde, socialpædagogerne har udført i de seneste to år, bliver mere eller mindre spildt, hvis han flytter tilbage til den by, han kom fra. De to ledere er enige om, at det vil være omsorgssvigt, hvis en eventuel ophævelse af dommen betyder, at Michael flytter tilbage, fordi han udviklingsmæssigt slet ikke er i stand til at klare sig selv. Derfor er det vigtigt, at der ligger et formelt grundlag for at beholde ham.

34 Arbejder udviklingsorienteret

Vægten på det socialpædagogiske arbejde med Michael ligger i relationsarbejdet. Hans hverdag er tilrettelagt således, at det er de samme få socialpædagoger, der arbejder med ham på bestemte tidspunkter. Og omdrejningspunktet i det arbejde er en kærlig omsorg.

Michael er endnu ikke i stand til at skabe relationer til de øvrige beboere, så han er tæt knyttet til de socialpædagoger, som arbejder med ham i det daglige. De laver forskellige aktiviteter som eksempelvis at hente gratis-aviser på stationen og dele dem ud til andre beboere og medarbejdere i landsbyen. Han vasker busser. Og han er med til at køre taxakørsel for andre beboere. På den måde er Michael ved at være en synlig og integreret del af landsbyen.

– Vi arbejder udviklingsorienteret med Michael. Vi stiller ham hele tiden overfor nye udfordringer. Men vi reflekterer samtidig meget over, hvad den nærmeste udviklingszone er for ham, for han må aldrig få større udfordringer, end han kan klare. Så går det nemlig galt, siger Åge Kragelund.

Og det stiller store krav til socialpædagogernes kvalifikationer. De skal hele tiden være meget opmærksomme på hans adfærd og reaktionsmønstre, så de kan forebygge, at der opstår episoder, hvor han føler sig så presset og frustreret, at han reagerer voldsomt.

Ved en skillevej

Socialpædagogerne står ved en skillevej, fordi de er ved at formulere den nye udviklingsplan for Michael. Spørgsmålet er, om de skal arbejde for, at han bliver boende på Sølund. Eller de skal arbejde for, at han eventuelt kan komme ud at bo i et bofællesskab udenfor landsbyen.

– Vi arbejder altid med udgangspunkt i at møde de enkelte mennesker, hvor de er i deres udviklingstrin, men med respekt for deres faktuelle alder. Ved at møde folk, hvor de er, mener vi, at vi giver dem de bedst mulige betingelser for at udnytte deres evner og få et værdigt liv. Det er vore filosofiske og værdimæssige grundlag, siger Lene Dannemann og tilføjer afslutningsvis:

– Derfor skal vi nøje vurdere, hvad, vi mener, er bedst for Michael i den kommende tid, så han får de bedst mulige betingelser for at få så godt et liv som muligt. Hvad enten det skal være her hos os eller et andet sted. Det er ikke afgørende.

Men lige meget hvad beslutningen bliver, så er de to ledere ikke i tvivl om, at Michael har fået et bedre liv ved at være i Landsbyen Sølund.

Udgivet af: Socialpædagogernes Landsforbund,
november 2006

Redigering: Ditte Sørensen, Socialpædagogerne

Tekst: Steen Kabel, Socialinform

Design: Mark Gry Christiansen

Tryk: PrininfoHolbæk-Hedehusene

Oplag: 5.000

ISBN: 87-91744-16-4

Socialpædagogernes Landsforbund

Brolæggerstræde 9
1211 København K

Telefon 3396 2800

E-mail sl@sl.dk

www.sl.dk

Socialpædagogernes Landsforbund

Brolæggerstræde 9

1211 København K

Telefon 3396 2800

E-mail sl@sl.dk

www.sl.dk